

Cercetări arheologice în așezarea din perioada bronzului târziu de la Pârâul Boia, comuna Jupânești, jud. Gorj

*Gheorghe Calotoiu
Adina Gabriela Cotoroaga*

Summary

The study presents the archeological research from a new site that belongs to the Late Bronze Age, discovered in the „Scutaru Mic” point, Pârâul Boia village, Gorj county.

This research showed a surface settlement, a fragmentary grinder and many ceramic fragments from tronconic vessels, mugs, cup with ornaments specific to the Verbicioara culture, phase IV.

Satul Pârâul Boia, comuna Jupânești-Gorj este situat pe DJ 66 Tg-Cărbunești – Țânțăreni la 4 km sud-vest de orașul Tg-Cărbunești, la 800 m de râul Gilort și de-a lungul pârâului Boia, care-și adună apele de pe dealurile din nord-vestul satului.

Cercetările arheologice de la „Scutaru Mic” satul Pârâul Boia, Jupânești (fig. 1) au fost efectuate în perioada 11-29 octombrie 2010 cu săteni din localitate și sprijinul domnului primar Petre Gușiță. Situl se întinde la câțiva metri sud de Pârâul Boia și pe o terasă superioară estică a Gilortului.

Obiectivul cercetării arheologice a constatat în salvarea informației arheologice deoarece în zonă se efectuau arături de toamnă. În acest sens au fost trasate două secțiuni S1 (10 x 1,5 m) (fig. 3) și S2 (10 x 1,5 m) (fig. 2; 4) orientate E-V cu punctul zero în colțul vestic al secțiunilor, care sunt paralele și se află la o distanță de 4 m una de cealaltă.

Stratigrafia S1/2010 este următoarea:

0 –0,15/0,20 m, strat vegetal;

–0,15 / 0,20 –0,55/0,68 m, strat de culoare gălbuie deschisă;

–0,55/0,68 –0,90/0,96 m, strat galben închis cu urme arheologice puține;

–0,90/0,96 –1,23/1,32 m, strat de culoare cenușie cu materiale arheologice;

–1,23/1,1,32 m începe stratul galben steril din punct de vedere arheologic. S2/2010 prezintă următoare situație stratigrafică:

0 –0,18/0,25 m, strat vegetal;

–0,18/0,25 –0,60/0,74 m, strat galben de culoare deschisă;

–0,60/1,74 –0,95/1,02 m, strat galben închis cu urme arheologice;

–0,95/1,02 –1,25/1,36 m, strat de culoare cenușie cu materiale arheologice;

–1,25/1,36 m începe un strat galben steril din punct de vedere arheologic.

În cele două secțiuni practice a fost surprins un singur nivel arheologic cuprins între 30-45 cm grosime de culoare cenușie.

În S1/2010 în C₁ între –0,98 și –1,06 m au fost descoperite mai multe fragmente ceramice: un perete de vas din pastă semifină cenușie ce are ca ornamente linii paralele dispuse vertical, baza inelară a unui vas din pastă cenușie, perete și buză dreaptă cu o toartă ruptă din vechime, confecționată din pastă semifină de culoare cenușie.

În S1/2010 în C₂ la –1,11 m a fost descoperit un fragment ceramic de la un perete de vas ce prezintă un ornament incizat sub formă de meandru iar în același carou la –1,16 m a fost găsit un perete de vas din pastă semigrosieră roșiatică care are incizate romburi și triunghiuri hașurate încadrate de trei linii paralele dispuse orizontal. În C₃ la –1,09 m a fost întâlnit un perete de vas din pastă semigrosieră cu marginea dreaptă de culoare castanie care are sub buză un ornament șnuruit. Tot în C₃ la –1,04 m a fost găsit un fragment de vas de la un perete cu toartă rotundă din pastă semigrosieră, cenușie; iar la –1,08 m au fost găsite o tortiță din pastă cenușie și un fragment de vas miniatural cu buza dreaptă dedesubtul căreia este dispus un șir sub formă de puncte.

În C₄ la –1,14 m a fost descoperit un fragment de vas tronconic din pastă semigrosieră cu buza dreaptă și marginea rotundă ce prezintă urme de arsură secundară, iar la –1,21 m a fost găsit un perete de vas din pastă semigrosieră cu buza dreaptă și marginea rotundă. În C₅ la –1,12 m a apărut un fragment de vas cu buza dreaptă și marginea rotundă din pastă cenușie sub care sunt incizate două linii dispuse orizontal și paralel, sub care sunt reprezentate trei triunghiuri incizate vopsite cu angoba albă, încadrate de alte două incizii dedesubtul cărora sunt trei romburi nehașurate. În C₆ la –1,16 m a fost descoperit un perete de vas de culoare cenușie cu o toartă sub buză și un alt perete de vas cu romburi incizate hașurate încadrate de linii paralele dispuse vertical.

În C₈ la –1,23 m s-a găsit o toartă fragmentară cu incizii paralele și o protomă pe înălțimea maximă a toartei, (fig. 7/4) la –1,20 m a fost descoperită o tortiță și un perete de vas din pastă cărămizie cu buza dreaptă de la un vas de provizii. În C₉ la –0,98 m s-a descoperit baza plată a unui vas din pastă castanie ce prezintă urme de arsură secundară. În același carou la –1,04 m s-a descoperit un fragment de vas cu baza inelară și un fragment de toartă de culoare roșie. În C₁₀ la –1,03 m a fost găsit un fragment de vas ce are sub buză ca ornament brâul alveolat,

context arheologic în care s-au descoperit o toartă mică pe pântec și un perete de vas cu buza dreaptă din pastă de culoare neagră.

În S2/2010 în C_{8,9,10} (fig. 5) a fost descoperită parțial o locuință de suprafață la -1,02 m ce se adâncește până la -1,36 m și conține un material arheologic bogat. Complexul arheologic - cercetat parțial în S2 a dus la descoperirea unor bucăți de lipitură, în mare parte arsă și fragmente ceramice specifice perioadei bronzului târziu, material arheologic caracteristic culturii Verbicioara faza IV (D. Berciu). În acest complex închis la adâncimea de -1,22 m s-a descoperit un fragment de râșniță în apropierea căruia au fost găsiți 4 bolovani mari de râu grupați, între care s-au descoperit urme de cenușă de la o vatră, slab conservată. În cele trei carouri menționate descoperirile se prezintă astfel: între -1,02 m și -1,35 m a fost descoperită o locuință de suprafață, aici fiind depistate multe fragmente ceramice însoțite de lipitură arsă cu urme de nuiele folosite la construcția locuinței. În C₈ la -1,23 m a fost descoperit un fragment de vas de formă bitronconică din pastă cenușie cu buza ușor evazată, care are pe exterior ornamentate două spirale și un triunghi hașurat sub ele. În același carou la -1,28 m s-a găsit un capac din pastă semigrosieră de culoare cenușie cu un orificiu circular în partea superioară. Alături de acesta au fost descoperite fragmente ceramice de la un vas borcan din pastă grosieră cu fundul plat. În C₉ la -1,26 m s-a descoperit un perete de vas de culoare cărămie ce are ca ornament incizat o spirală, din pastă de culoare cărămie. La adâncimea de -1,32 m s-au descoperit: un perete de vas ce are incizat un meandru, o buză de vas cu marginea rotundă sub care au fost incizate linii oblice scurte, un fragment de capac ce are incizat un triunghi hașurat. În același context arheologic a fost descoperită la -1,28 m o cănuță miniaturală fragmentară cu toartă supraînălțată ruptă din vechime confecționată din pastă semigrosieră de culoare cărămie, o buză de vas din pastă semigrosieră cu marginea dreaptă ce are ca ornamente triunghiuri hașurate incizate și linii verticale incizate în interior. Tot în C₉ la -1,31 m a fost găsită o toartă ruptă din vechime confecționată din pastă semigrosieră de culoare cenușie.

În C₁₀ la -1,20 m a fost descoperită o toartă din pastă semifină de culoare roșie și un fragment de vas tronconic cu buza dreaptă ce are sub ea un ornament alveolat. La -1,26 m a fost găsit un fragment de vas din pastă cenușie cu buza dreaptă, ce are ca motiv ornamental șnurul.

La -1,32 m în același carou a fost s-a găsit un fragment de vas tronconic de culoare roșie, care are sub buză un ornament alveolat. Între -1,20 și -1,34 m s-au descoperit baza unui vas din pastă grosieră sub formă de postament și pereți de vase din pastă grosieră cu decor alveolat sub margine (fig. 6/2).

După cum am amintit în S2 a ieșit la iveală o parte dintr-o locuință de suprafață iar cercetarea arheologică va continua în anii următori prin deschiderea unor noi suprafețe în vederea descoperirii întregului complex arheologic și a investigării sitului pe o arie cât mai vastă.

În C₁ al secțiunii S2 la -1,04 m a fost descoperită baza de la un vas sub formă de postament din pastă semigrosieră, castanie cu urme de arsură secundară. În același carou la -1,16 m a fost găsit un perete de vas cu buza dreaptă și marginea rotundă, (fig. 6/4) un fragment de vas din pastă semifină cu buza dreaptă și o incizie dispusă orizontal sub aceasta. În C₂ la -1,20 m a fost descoperit un perete de vas tronconic cu buza dreaptă iar sub marginea acestuia sunt dispuse incizii oblice. Tot în același carou la -1,12 m a fost depistat un fragment de vas tronconic cu buza dreaptă și marginea rotundă ce prezintă un ornament alveolat sub ea, un perete de vas cu buza dreaptă și marginea rotundă, fragmente de torți de diferite dimensiuni (fig. 7/1,2,3), unele rupte din vechime. În C₃ la -1,24 m a fost descoperită buza evazată a unui vas care atât în interior și exterior are reprezentate triunghiuri hașurate cu vârful în sus, context arheologic în care la -1,28 m s-au găsit un perete și o buză de vas din pastă semigrosieră.

În C₄ la -1,12 m a apărut un fragment ceramic cu buza evazată sub care sunt incizate romburi dispuse pe orizontal într-un șir, confecționat din pastă semigrosieră de culoare roșie. În C₅ la -1,28 m s-a găsit un fragment ceramic de culoare cenușie cu buza dreaptă sub care se află un ornament șnuruit și baza plată de la un vas de culoare cenușie din pastă grosieră iar în C₆ la -1,17 m, un fragment de vas tronconic din pastă semigrosieră de culoare cărămizie cu buza dreaptă. În același carou la -1,23 m a fost descoperită baza plată de la un vas de provizii. În C₇ la -1,23 m a fost găsit peretele unui vas tronconic din pastă semifină, cenușie ce are incizat pe pântec linii orizontale paralele iar la adâncimea de -1,18 m un fragment ceramic cu buza dreaptă și marginea rotundă ce are sub ea un brâu alveolat iar sub acesta reprezentate linii paralele dispuse orizontal.

Tot pe teritoriul comunei Jupânești în satul Vierșani, punctul „Poarta Luncii”, la 6 km sud de situl „Scutarul Mic” descoperit în toamna anului 2010, Muzeul Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu”, prin Gheorghe Calotoiu a efectuat cercetări arheologice în perioada 1989-1991, unde a fost descoperită o așezare din epoca bronzului târziu.

Fragmentele de vase tronconice descoperite la Pârâul Boia – Jupânești își au analogii în mai multe descoperiri din Oltenia: Vlădești¹ (Vâlcea), Opișor² (Mehedinți), Vierșani – Jupânești³. Vasele bitronconice fragmentare găsite la Pârâul Boia prezintă asemănări cu descoperirile de la Ceplea - Ploșoru⁴ (Gorj), Cârcea – „Viaduct”⁵ (Dolj), Malovăț⁶ (Mehedinți).

1 D. Berciu, P. Purcărescu, P. Roman, M.C.A, VII, 1959, p. 131-134.

2 G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*, Drobeta, VII, 1996, p. 41; Idem, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, Craiova, 2004, p. 131, pl. LXVII/4.

3 Gh. Calotoiu, *Contribuții la cunoașterea culturii Verbicioara în județul Gorj*, Litua, VI, 1994, fig. 1/1,2.

4 Idem, *Cercetările arheologice de la Ceplea- Ploșoru, jud. Gorj*, Drobeta, XVII, 2007, p. 42.

5 M. Nica, *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbicioara*, Drobeta, VII, 1996, fig. 12/1a, 1b, p. 27.

6 G. Crăciunescu, *op.cit.*, Craiova, 2004, p. 189.

Fragmentele de castroane cu buza dreaptă întâlnite la Pârâul Boia își găsesc analogii în descoperirile de la Vierșani - Jupânești⁷, Căzănești - Săveasca⁸ (Vâlcea), Orevița Mare⁹ (Mehedinți), Roșia de Amaradia¹⁰ (Gorj). Analogii cu fragmentele de cești descoperite la ”Scutarul Mic” – Pârâul Boia întâlnim la Vierșani - Jupânești¹¹, Orevița Mare¹² (Mehedinți), Ponoarele¹³ (Mehedinți), Roșia de Amaradia¹⁴ (Gorj). Capace fragmentare asemănătoare cu cele de la Pârâul Boia s-au descoperit la Vierșani - Jupânești¹⁵.

Ca elemente decorative întâlnim pe fragmentele ceramice descoperite la Pârâul Boia – Jupânești, brâul alveolat sau crestă, decor ce apare în special pe vasele tronconice, descoperite în tot arealul culturii Verbicioara.

Motivul meandrului (fig. 8/3) întâlnit la Pârâul Boia își are analogi la Vierșani-Jupânești¹⁶ și Roșia de Amaradia¹⁷. Acest motiv ornamental decora ceștile și castroanele fragmentare. Spirala (fig. 6/3) este întâlnită pe cești fragmentare la Pârâul Boia dar și la Vierșani - Jupânești¹⁸. De asemenea, în cercetările arheologice de la Pârâul Boia s-au descoperit fragmente ceramice cu triunghiuri (fig. 10) și romburi incizate, de multe ori hașurate. (fig. 8/2,4; fig. 9) Aceste ornamente își au analogi în descoperirile arheologice de la Vierșani-Jupânești,¹⁹ Roșia de Amaradia, Orevița Mare²⁰ (Mehedinți) cât și în siturile arheologice din perioada bronzului târziu din nord-estul Olteniei.

Situl arheologic de la Pârâul Boia – Jupânești se încadrează cronologic în perioada bronzului târziu, în cultura Verbicioara, faza IV (D. Berciu).

7 Gh. Calotoiu, *Descoperiri arheologice din epoca bronzului din Gorj*, Litua, XII, 2009, p.76;

Idem, *op.cit.*, Litua, VI, 1994, pl.II/4,6.

8 Gh. Petre-Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, 1995, fig. 10/1,9.

9 G. Crăciunescu, *op.cit.*, Craiova, 2004, pl.LXXIII/1.

10 Gh. Calotoiu, *op. cit.*, Litua, XII, 2009, p. 78.

11 Idem, *Așezări traco-geto-dacice în bazinul mijlociu al Jiului*, 2007, p. 39.

12 G. Crăciunescu, *op.cit.*, Craiova, 2004, pl.LXXII/1.

13 *Ibidem*, pl.XXI/1.

14 Gh. Calotoiu, *op.cit.*, Litua, XII, 2009, p. 87.

15 Idem, *op.cit.*, Litua, VI, 1994, fig.6/6.

16 *Ibidem*, pl.I/7; II/5.

17 Gh. Calotoiu, *op.cit.*, Litua, XII, 2009, p. 79.

18 Idem, *op.cit.*, Litua, VI, 1994, pl.II/5,6, pl. IV/4.

19 *Ibidem*, pl.II/4; pl.III/5; pl. V/4.

20 G. Crăciunescu, *op.cit.*, Craiova, 2004, pl.LXXXVI/1.

ANEXE

Fig. 1 Vedere generală

Fig. 2 S II/2010

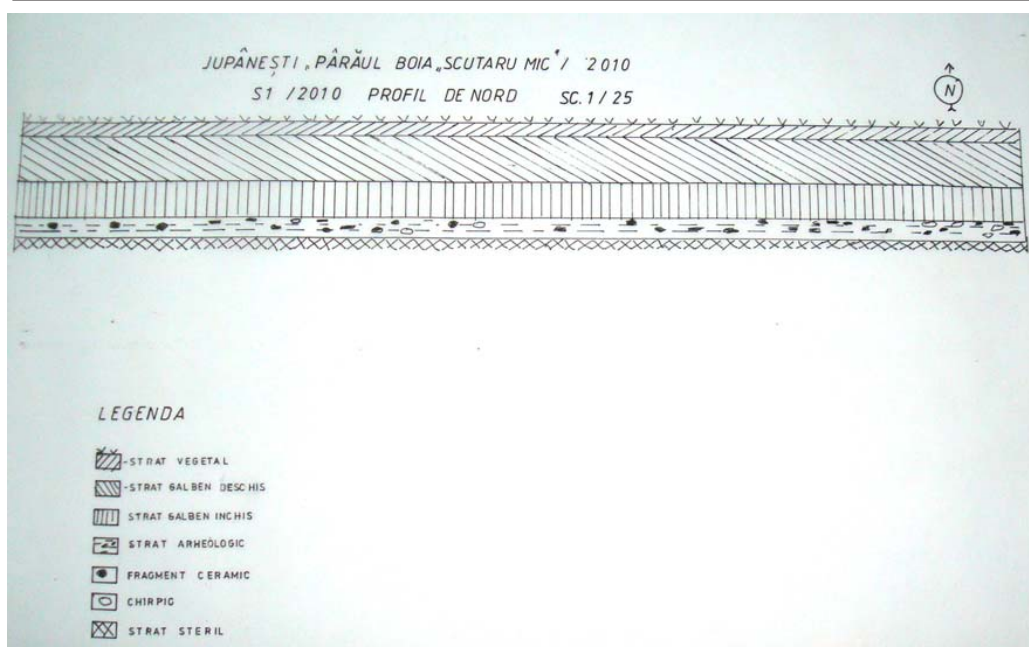

Fig. 3

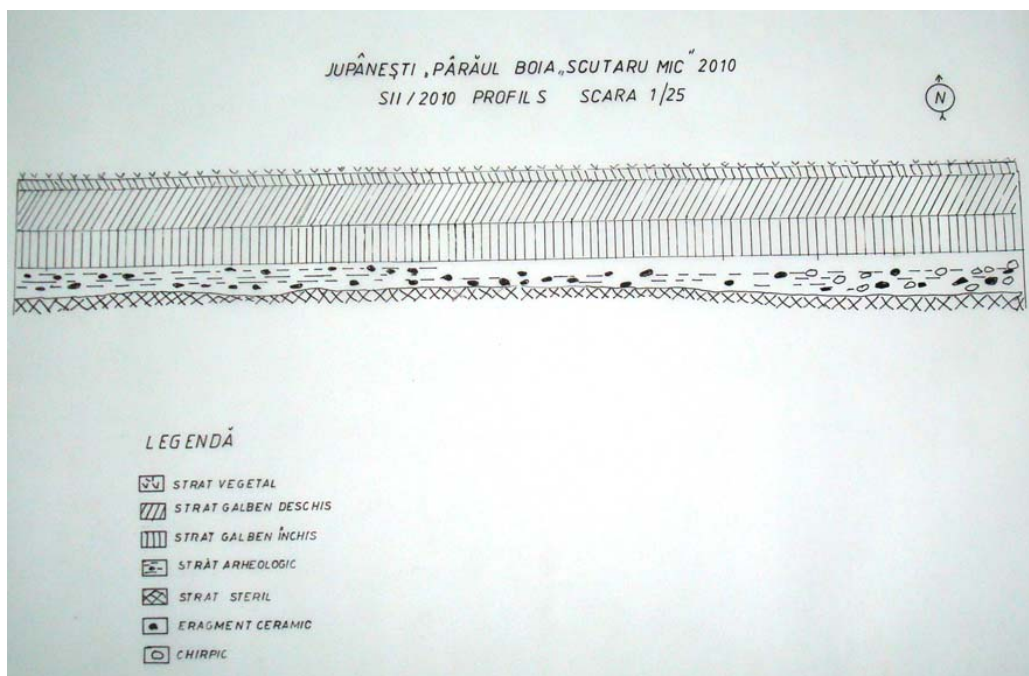

Fig. 4

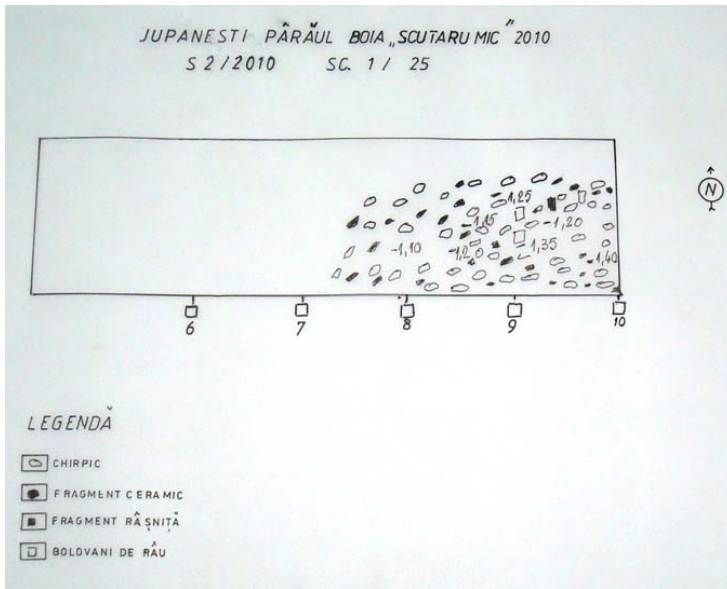

Fig. 5

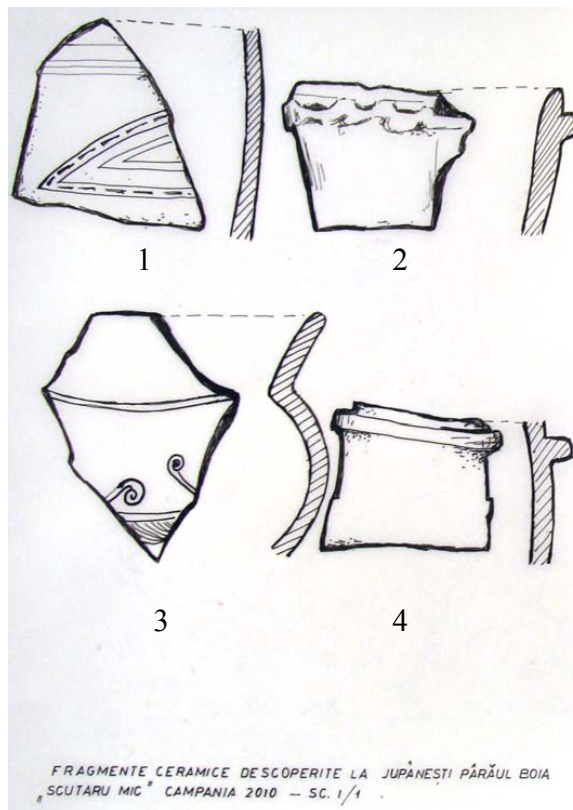

Fig. 6

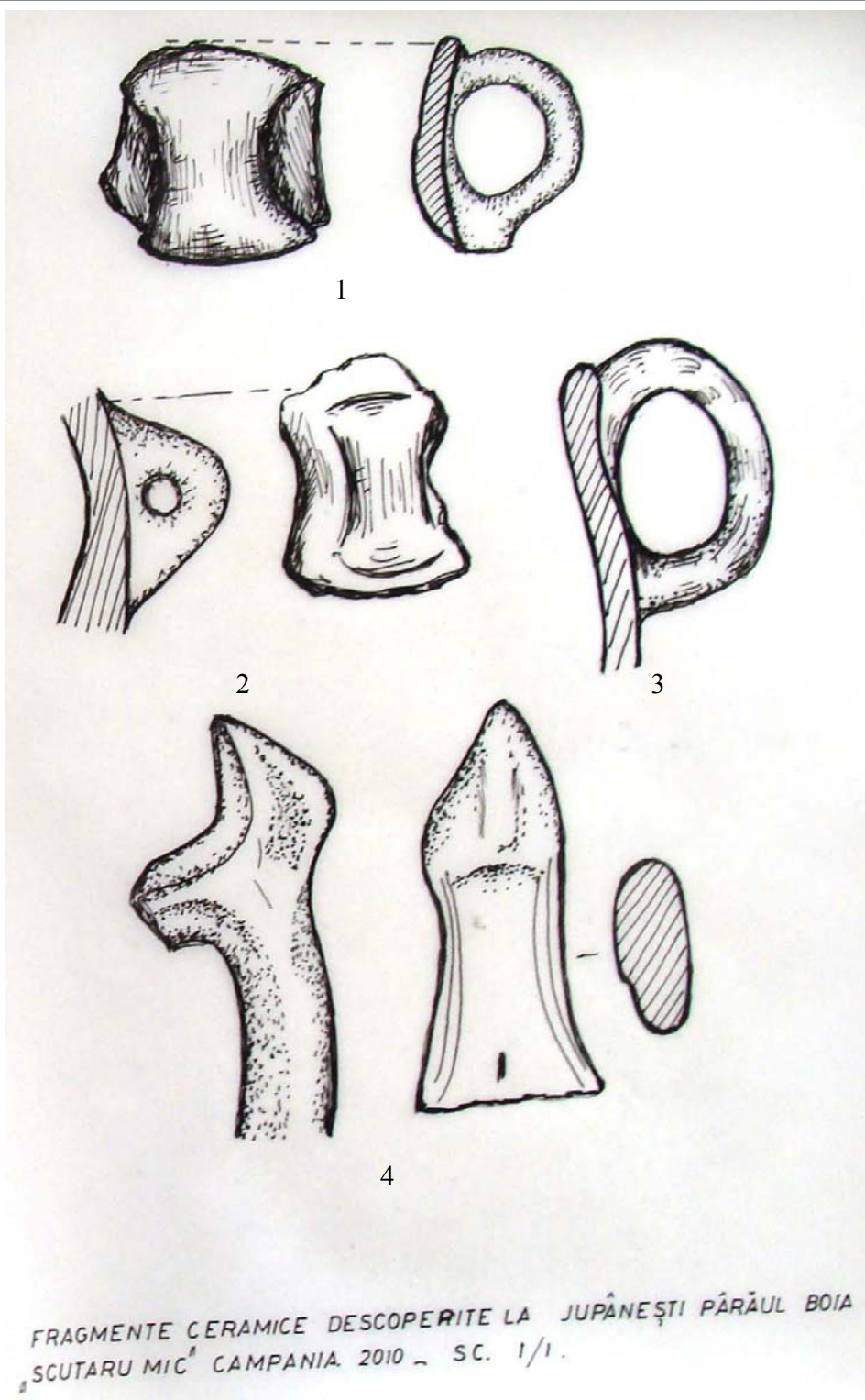
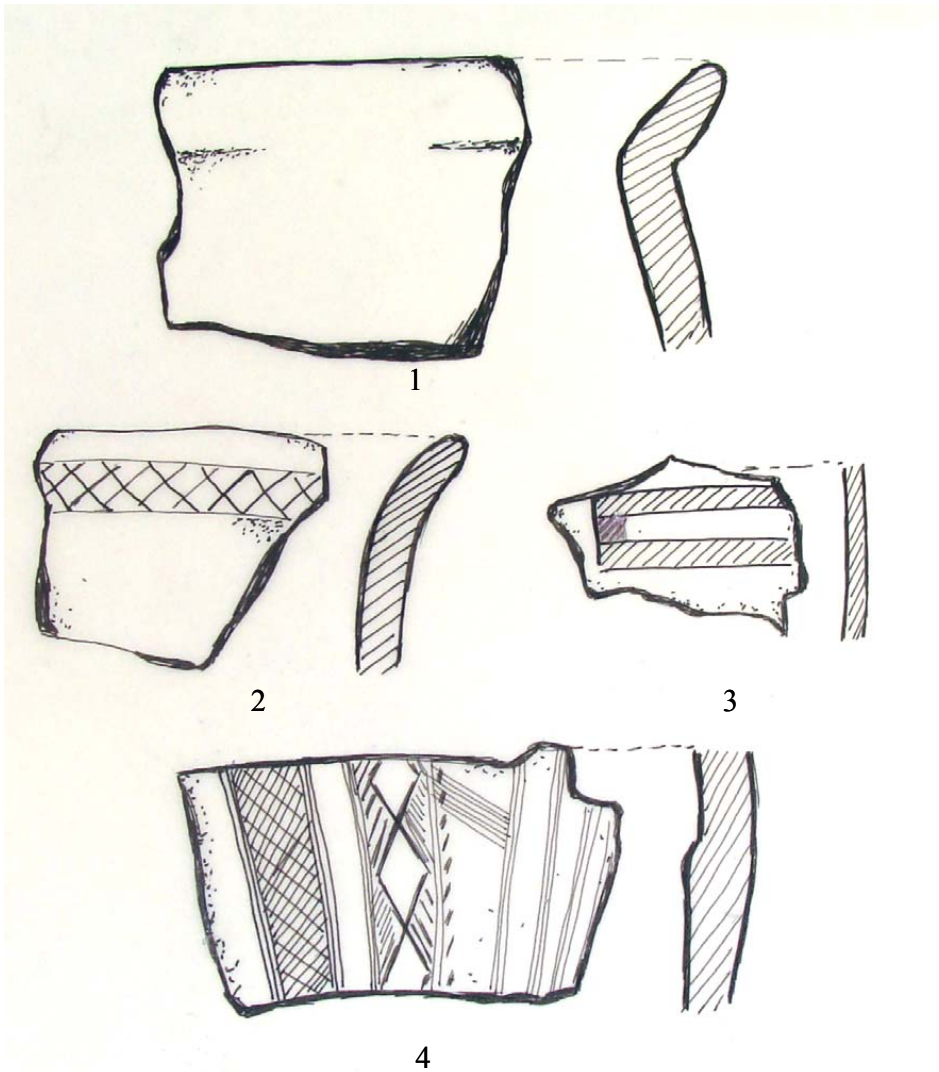

Fig. 7

FRAGMENTE CERAMICE DESCOPERITE LA JUPĂNEȘTI PĂRĂUL BOIA
„SCUTARU MIC” CAMPANIA 2010 – SC. 1/1.

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fragmente ceramice descoperite la Pârâul Boia, Jupânești